

HİYERARŞİK İKTİDAR İLİŞKİLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET: ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNDE HEGEMONİK İKİLİKLER VE ERİL AKLIN ELEŞTİRİSİ

Muharrem DOĞAN*

ÖZ

Bu çalışma, Joan W. Scott'ın iktidar ilişkilerini merkeze alan toplumsal cinsiyet yaklaşımından hareketle, Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplinindeki hegemonik ikili karşıtlıkların ve hiyerarşik iktidar ilişkilerinin cinsiyetçi ve eril dil vasıtasıyla inşa edildiğini ve meşrulaştırıldığını öne sürmektedir. Maskülen/feminen ikiliği üzerine inşa edilen bu dil erkeği güç, koruma, bağımsızlık, rekabet, saldırganlık gibi kavramlarla ilişkilendirmekte; bunun Kartezyen ikiliği olarak görülen kadını ise zayıf, kırılabilir, duygusal, pasif gibi kavramlarla imlemektedir. Bu ikiliklere dayalı stereotipik toplumsal cinsiyet ilişkileri, Uİ disiplininde, realist kuramın hayatta kalma, kendine yardım, özerklik gibi temel varsayımlarının hegemonik erkeklikle ilişkilendirilen güç, bağımsızlık, cesaret gibi maskülen kavramlarla doğrudan bağ kurulmasıyla açığa çıkmaktadır. Bundan dolayı, çalışma Uİ disiplinindeki ben/öteki, dost/düşman, iç/dış, düzen/anarşi ve merkez/çevre gibi hegemonik ikili karşıtlıkları sorgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Geleneksel Uİ, Realizm, Toplumsal Cinsiyet, Maskülinite/Feminite.

HIERARCHICAL POWER RELATIONS AND GENDER: A CRITIQUE OF MALE REASON AND HEGEMONIC DUALITIES IN INTERNATIONAL RELATIONS

ABSTRACT

From the Joan W. Scott's conceptualisation of gender that centres power relations, this study suggests that hegemonic dual oppositions and hierarchical power relations of international relations (IR) are built and legitimated by sexist and masculine language. Such that language built on female/male duality associates male with masculine concepts such as power, protection, independence, competition, aggression and characterises female as a cartesian dichotomy of male by weak, fragile, emotional, and passive. Stereotypical gender relations based on these dualities are revealed in IR by the fundamental assumptions of realist theory such as survival, self-help and autonomy are directly linked to masculine concepts such as power, independence and courage associated with hegemonic masculinity. Hence, the study deals with the hegemonic dualities in IR that are self/other, friend/enemy, internal/external, order/anarchy, and centre/periphery.

Keywords: Feminism, Traditional IR, Realism, Gender, Masculinity/Femininity.

Atf: DOĞAN, M. (2022). "Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Aklın Eleştirisi", İMGELEM, 6 (10): 47-68.

Citation: DOĞAN, M. (2022). "Hierarchical Power Relations and Gender: A Critique of Male Reason and Hegemonic Dualities in International Relations, İMGELEM, 6 (10): 47-68.

Başvuru / Received: 01 Ekim 2021 / 01 October 2021

Kabul / Accepted: 08 Şubat 2022 / 08 February 2022

Derleme Makale / Review Article.

EXTENDED ABSTRACT

Gender studies seek to analyse sexist language and understand how gender is constructed as a natural opposition in the historical process as the traditional understanding of social sciences is ahistorical, deterministic, and reductive and it ignores the unequal female/male social relations. The term gender, therefore, refers to metaphors and hierarchical relations built on the female/male duality through *given* roles of masculinity and femininity,

*Arş. Gör. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-mail: muharrem.dogan@erdogan.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0001-8057-460X

and reveals gender-based power relations through the interpretation of meanings attributed to symbols through normative concepts. Accordingly, gender provides a way of expressing that the roles deemed appropriate for women and men correspond to the whole of cultures, norms, traditions, and rules created by social construction processes. In Western culture (and also many other cultures all around the world), for instance, these concepts represent the meaning of masculinity and femininity in the form of dual opposition and legitimise unequal social relations. Gender conception is therefore based on socially constructed dual oppositions such as public/private, objectivity/subjectivity, self/other, logic/emotion, autonomy/dependence, culture/nature, and power are identified with masculinity and weakness is attributed to femininity.

Gender-based dualism provides a basis for creating and legitimising dualities in social and political terms and becomes the founding element of power relations that determine social relations, norms, and identities. According to Joan W. Scott, normative rules about gender do not only establish hierarchies within family, but also serve as models that legitimise other forms of social and political relations. Scott therefore argues that gender is “a primary way of signifying relationships of power” (Scott 1986: 1068). The so-called natural relationship between man and woman that establishes power relations legitimises the relations between ruler/ruled and colonizer/colony through gender-based othering. Gender demonstrates the unequal distribution of symbolic and material resources and is implicit in the construction of power relations. Thus, gender-based differences lead not only to the alienation of women, but they also establish other hierarchical relations in political and social terms and re-shape relations in areas considered to be male-dominated, such as war, politics, foreign affairs, and international relations.

In the discipline of International Relations (IR), feminism(s) have shown itself as a problematisation of masculine structure and language of IR. In this sense, the feminist approaches to the IR have made social relations the subject of analysis of the field by taking gender as the basis against the male dominated construction of international politics. Feminist theorists, consider level of analysis based foreign policy reading far from reflecting social relations, provide gender-centred analysis to the discipline and thus question the traditional understanding of IR. Hence, the feminist theorists' argument is not simply to render woman more powerful or to involve woman in the system, but to reveal the sexist structure and language of IR. Moreover, feminist arguments to the traditional IR have undermined the claim that IR is

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Aklın Eleştirisi

only about states and international institutions, so it struggles with the perception that feminism is only about women's representation and participation in the national and international system.

According to the feminist IR theory, male-dominated state and/or state-centred foreign policy institutionalises men's dominance over women. Through this dominance, hegemonic dualities and power relations in IR are built and legitimated by sexist and masculine language that leads social and political hierarchies. The language shaped by gender-biased practices and discourses conceptualises men with masculine concepts such as power, protection, independence, competition, aggression while it characterises women by weak, fragile, emotional, and passive. This hegemonic relation based on repression and domination is justified through the so-called private/public sphere duality, whereby the woman is confined to the private sphere and kept away from the politics which is established as a public sphere. Thus, women are dominated by patriarchal social and political relations (private sphere) and excluded from the state structure (public sphere). The feminist criticism to the masculine structure of the field removes the subject/object duality in IR and brings together the personal/political and public/private sphere. Hence, gender built on female/male duality (strong/weak metaphor) can offer a useful category of analysis in the discipline of IR, just as it is in other areas of the social sciences.

Scott's poststructuralist challenge which is based on the gender lens critique of hierarchical relations to the mainstream social science also exists in IR over hegemonic dual oppositions such as internal/external, domestic/foreign, friend/enemy, self/other, order/anarchy and centre/periphery. Stereotypical gender relations based on these dualities are revealed in IR by the fundamental assumptions of realist theory such as survival, self-help and autonomy are directly linked to masculine concepts such as power, independence and courage associated with hegemonic masculinity. The concepts that are typically associated with masculinity, such as power, autonomy, independence, objectivity, and rationality, are constructed through masculine state and the male figure defending homeland, women, and children in the foreign policy-making process. The hegemonic opposition of this position is still constructed on the weak, emotional, romantic, and patriotic woman who is seen as a representation of peace. Thus, while male symbolises masculine state, woman is reconstructed as both responsible and representative of anarchy and the state of nature.

The realist tradition, which establishes and legitimates the security of nation-state over self/other and/or friend/enemy dualities, attempts to protect *self* against the anarchic

international system through the duality created by the *other* and marginalises the outsiders. To legitimise the security of the nation-state over the hegemonic duality is provided through the Hobbesian anarchy that is opposed to the order and is justified by the masculine values attributed to men. In this sense, the construction of the other in the anarchic international system is similar to female/male dichotomy. However, this dual opposition does not make women or nation-states more secure, in contrast to what is considered. The masculine and hierarchical social formulation, which is seen as necessary for security does not provide the security that seen as essential to woman, on the contrary, maintains the claim of being insecure that built as a myth. Thus, the hierarchical structures based on masculinity and the female/male duality, which are justified over the woman's distrust, reinforce the existing power relations, establish new ones, and re-legitimise them.

GİRİŞ

Bu çalışma, sosyal, siyasal ve gündelik pratikleri de içine alacak şekilde, iktidar ilişkilerinin kurucu unsuru olan toplumsal cinsiyet kavramından hareketle ve kavramın sosyal bilimlerin diğer alanlarındaki kullanımını da bütünler ve bu alanlarda üretilen cinsiyetçi modern epistemeye denk gelir şekilde, Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplinde de biz/öteki ikiliğinin, özne/yapı tartışmalarının ve bu tartışmalar ekseninde belirlenen iktidar ilişkilerinin verili erkeklik rolleri ile yüksek politika (high politics) arasındaki ilişki ve bağ vasıtasıyla kurulduğunu/kurgulandığını/inşa edildiğini, modern ulus-devlet sisteminin ve dış politika yapım süreçlerinin cinsiyete ve cinsiyetçi dile dayalı bir faaliyet olduğunu öne sürmektedir. Dolayısıyla çalışmada, cinsiyetçi ve eril dil aracılığıyla meşrulaştırılan Uİ'nin maskülen yapısının ve disiplini domine eden realizmin hayatta kalma, kendine yardım, egemenlik ve özerklik gibi temel varsayımlarının sınanabilmesi için feminizmin geleneksel Uİ disiplinine yönelttiği eleştirilerden hareketle, Uİ disiplinindeki iktidar ilişkilerinin maskülen/feminen ikiliğine dayalı toplumsal cinsiyet kavramsallaştırılması aracılığıyla inşası ele alınmaktadır.

Feminist literatürce, birbiriyle ilişkili hatta birbirini tamamlayan kavramlar olarak görülen hegemonik erkeklik ve yüksek politika arasındaki ilişki; ayrıca güç, cesaret, bağımsızlık, ülkesini savunma gibi erkekliğe atfedilen roller ya da erkeklik ile şiddet/şiddet kullanma arasında kurulan bağ, siyasetin –özellikle de uluslararası siyasetin– yürütülmesinde kilometre taşları olarak görülmüştür. Bundan dolayı, çalışma ayrıca feminizmin toplumsal cinsiyet kavramını ele alışının, postyapısalcıların pozitivist bilime yöneltmiş olduğu epistemolojik ve ontolojik eleştirileriyle ve aynı zamanda ampirizmi ve *şeylerin* varlığını sosyal

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Akıl Eleştirisi

inşa süreçleriyle sınıyan, gerçekliğin bu inşa süreçlerine tâbi olduğunu öne süren eleştireliliğiyle paralellik içerisinde olduğunu ve stereotipik toplumsal cinsiyet rollerinin - tıpkı Joan W. Scott'ın postyapısalcı önerisinde olduğu gibi – Uİ'nin anlaşılması için de faydalı bir analiz kategorisi sunduğunu/sunabileceğini iddia etmektedir. Bu anlamda çalışma, Scott'ın, toplumsal cinsiyet kavramının sosyal ve politik inşasında bir manifesto niteliği taşıyan, “Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi” makalesinden hareketle toplumsal cinsiyet kavramının Uİ için de faydalı bir analiz kategorisi sunma imkânını tartışmaktadır. Toplumsal cinsiyet Uİ için bir analiz kategorisi olabilir mi? sorusu, bizi aynı zamanda *şeyler* toplumsal olarak inşa edilebilir mi? sorusuna da yanıt aramaya zorlamaktadır. Eğer, Uİ disiplininin gelişimi yukarıda bahsedilen sosyal inşa süreçlerinin ayrılmaz bir parçası ise, benzer şekilde, sosyal olarak inşa edilmiş toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri de Uİ'yi anlamada/anlamlandırmada faydalı bir analiz kategorisi sunabilecektir.

Çalışmanın ilk bölümünde, Scott'ın postyapısalcı toplumsal cinsiyet analizinden hareketle, cinsiyetçi ve eril dil aracılığıyla sosyal bilimlerde inşa edilen ikili karşıtlıklar (kamusal/özel, nesnellik/öznellik, mantık/duygu, özerklik/bağıllık, kişisel olan/politik olan, yüksek siyaset/alçak siyaset ve kültür/doğa) ve yine bu ikilikler aracılığıyla kurgulanan/meşrulaştırılan iktidar ilişkileri ele alınacaktır. İkinci bölümde, geleneksel Uİ disiplinine hâkim olan ana akım teorilerce (idealizm ve realizm) ve Soğuk Savaş sonrası -Uİ'ye feminist yaklaşımları da etkisi altına alan- neo-liberal politikalarca üretilen maskülen uluslararası siyasetin disiplinindeki yeri saptanacaktır. Ardından da Uİ disiplininde cinsiyetçi ve eril dil aracılığıyla inşa edilen ikili karşıtlıklar (ben/öteki, dost/düşman, iç/dış, düzen/anarşi ve merkez/çevre) ve yine bu ikilikler aracılığıyla kurgulanan/meşrulaştırılan iktidar ilişkileri ele alınacaktır.

Geleneksel Bilim, Eril Akıl ve Toplumsal Cinsiyet

Feminizm(ler) kendi içinde bir bütünlük arz etmeyecek şekilde, liberal feminizm, radikal feminizm, sosyalist feminizm, postmodern feminizm, postyapısalcı feminizm gibi farklı yorumlanışlara ve küresel siyaseti anlama biçimlerine sahip olmakla birlikte (Tong 2014; Donovan 2016), ana akım feminist gelenek, kadınların cinsiyetçi söylem ve pratikler aracılığıyla üretilen ve inşa edilen sosyal ve siyasal hegemonik ilişkiler neticesinde erkeklerin baskı ve tahakkümü altında ezildiği konusunda hemfikirdir (Sylvester 2004; Friedman 2001). Maskülen/feminen ikiliği üzerine kurgulanan ve toplumsal cinsiyet ile iktidar arasındaki ilişkiler vasıtasıyla meşrulaştırılan bu baskı ve tahakküm ise, Scott'ın da (2013a) ifade ettiği

gibi temelde, iki yolla ele alınmaktadır. Bunlardan ilki, Marksist ya da radikal feminist literatürde olduğu gibi ilişkiyi ataerki ve/ya kapitalizm gibi kategorik bir zeminde incelemektir. Örneğin; radikal feministler bu baskı ve tahakkümü, patriyarka kavramından hareketle, erkeklerin kadınları egemenlikleri altına alarak sağladıkları çıkarla analiz etmektedir. Marksist feministler ise cinsiyet eşitsizliğini kapitalizmin bir türevi olarak görmekte ve patriyarkanın bağımsız bir tahakküm aracı olmadığını öne sürmektedirler (Walby 2016; Tong 2014). Bundan dolayı, birinci yaklaşım, kadın/erkek kavramlarını sabit ve verili kategoriler olarak ele alarak, bu kavramların nasıl inşa edildiği ya da kurgulandığı sorusuyla ilgilenmek yerine kadınlık ve erkeklik rollerinden hareketle üretilen kadın/erkek deneyimlerine odaklanmaktadır.

İkinci yol ise, tıpkı Scott'ın yaptığı gibi, kadın ve erkek arasındaki farklılıklara yüklenen anlamları ve bu anlamların söze döküldüğü inşa süreçlerini ele almaktır. Burada yapılması gereken normların, kimliklerin, rollerin, sosyal inşa süreçlerinin nasıl kurgulandığını ve *edilgen* alıcılara bunların nasıl dayatıldığını ve/ya alıcıların bunları nasıl kabul ettiğini ortaya çıkarmaktır. Toplumsal cinsiyet ise bu sorgunun yapılabilmesinde kuramsal ve kavramsal bir analiz kategorisi zemini yaratmaktadır. Buna göre toplumsal cinsiyet kadınlara ve erkeklere ilişkin (onlara yakıştırılan/uygun görülen) rollerin, esasen sosyal inşa süreçleriyle yaratılan kültürler, normlar, gelenekler, kurallar bütününe denk geldiğini ifade etmenin bir yolunu sunmaktadır. Böylece, toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklardan ya da verili kadınlık ve erkeklik rollerinden hareketle kurgulanan cinsiyet kategorilerine karşı temel bir eleştiri sunmakta ve kadın erkek ikiliği üzerine inşa edilen hegemonik iktidar ilişkilerini semboller, normatif kavramlar ve sosyal inşa süreçleri aracılığıyla sınamaya tâbi tutmaktadır (Connell 2009; Flax 1987). Ayrıca kavram, toplumsal ilişkilerinin anlaşılabilmesi için hem toplumsal örgütlü kurumların hem de bireylerin kendilerini sosyal ve siyasal olarak anlamlandırmak adına geliştirdikleri kimliklere ve toplumsal rollere vurgu yapmakta ve bu sayede sosyal ilişkileri yaratan bağlamların, anlamların ve eylemlerin açığa çıkarılabilmesi ve toplumsal olguların anlaşılabilmesi için de önemli bir analiz kategorisi sunmaktadır. Esasen, bu kimlikler ve toplumsal roller, kültürel ve sosyal olarak inşa edilmekte ve bunların bir kurgusal sonucu olan toplumsal cinsiyet de tarihsel olarak üretildiği toplumla birlikte anılmakta ve eklemiş olduğu tarihsel süreçten ayrı tutulamamaktadır (Norlander 2003; Peterson 2004; Carver 2003).

Bu çalışmada ele alınan şekliyle toplumsal cinsiyet kavramının temelini oluşturan Scott da sunmuş olduğu postyapısalcı önerisinde, toplumsal cinsiyeti, “cinsler arasında algılanan farklılıklara dayalı toplumsal ilişkilerin kurucu ögesi ve *iktidar ilişkilerini göstermenin* asli

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Aklın Eleştirisi

yolu” olarak tanımlamaktadır (Scott 2013b: 84, italik vurgu yazara ait). Verili erkeklik ve kadınlık rollerinin, biyolojik bir belirlenimden değil, tarihsel inşa süreçlerinden oluşan kategoriler olduğunu öne süren Scott, toplumsal cinsiyete atfedilen anlamların söze döküldüğü bağlamları ve hizmet ettikleri çıkarları ele almakta ve bu atfedilen anlamlara karşı görüşlerin hangi yollarla marjinalize edildiğini ve görmezden gelindiğini araştırmaktadır (Scott 2013a). Bundan dolayı, Scott, toplumsal cinsiyet kavramını sıklıkla (ve yanlış olarak) kadını ve erkeği sabit kategoriler şeklinde ele alan indirgemeci metodolojik varsayımlara karşı çıkmakta ve toplumsal cinsiyetin, bu yaklaşımın ötesine geçtiği ve “cinsiyetlendirilmiş bedenlere” ait olarak görülen anlamların nasıl üretildiğine, nasıl düzenlendiğine ve nasıl değiştiğine yönelik eleştiriler sunduğu takdirde faydalı bir analiz kategorisi olamaya devam edebileceğini öne sürmektedir (Scott 2013c: 187). Bu analiz kategorisini sistematik bir hâle getirebilmek için ise Scott (2010: 282) “birlikler ve evrensellikler yerine çoğulluklar ve çeşitlilikler açısından düşünmemizi sağlayacak [ve] ...en azından, dünyayı eril evrensellikler ve dişil özgüllükler açısından sistematik ve tekrar tekrar hiyerarşik olarak yorumlayan uzun (Batı) felsefesi geleneklerinin kavramsal duruşunu kıracak” teorik bir yaklaşıma duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Dolayısıyla, modern Batı biliminin ve Aydınlanma düşüncesinin evrensellik iddialarına ve maskülen yapısına karşı çıkan yapısalcılık sonrası feminist eleştiri, Avrupa-merkezciliğin ötesine geçmek ve ana akım teorilerin düştüğü hatalara düşmemek için evrensel, rasyonel ve nesnel olduğu iddia edilen Batılı modern epistemeden hareket etmemekte ve sosyal ve siyasal mefhumları, ikili karşıtlıkları yıkacak şekilde, yeniden ele almaktadır (Harding 1986). Örneğin, postkolonyal feminist çalışmalar, Batılı feministlerin sömürgeleştirilmiş toplumlardaki kadınların deneyimlerini görmezden geldiklerini öne sürmekte ve bunun kadınlar arasında da ikilikler (Beyaz kadın Kahverengi kadın) yarattığını iddia etmektedir (Spivak 2009). Dolayısıyla postkolonyal feminist eleştiri Batılı bakışla yerli kadınlarını ele alan ve evrensel kadın deneyimlerinin karşısında cehaletin, baskının ve tahakkümün “mağdur-nesnesi” olarak tek tip bir “Üçüncü Dünya” kadını imajı üretmeye çalışan Avrupa-merkezci bakışı altüst etmeyi amaçlamaktadır (Mohanty 2003; Narayan 1988). Benzer şekilde postmodern feminist yaklaşımlar da tek taraflı, indirgemeci ve kadını düşmüş olduğu kötü durumdan kurtarma nosyonuna sahip Batılı feminist iddiaların da ötesine geçerek bu yapıların kurmuş olduğu hiyerarşileri yıkmayı amaçlamakta ve çok kültürlü ve çok sesli bir analize dayanmaktadır (Fraser ve Nicholson 1990; Hekman 2005). Dolayısıyla yapısalcılık sonrası eleştiriler

kadınların sınıf ve/ya patriyarka gibi tek yönlü analizlere dayalı ezilmişliğini inceleyen yaklaşımları indirgemeci ve deterministik bulmakta ve kadınların tek taraflı temsilinin imkânsız olduğunu öne sürmektedir (Yeğenoğlu 2017; Haraway 1987; Mohanty 2003). Bu noktada, toplumsal cinsiyeti ve onu sosyal inşa süreçlerine tabi tutan normları, kimlikleri, rolleri anlayabilmek adına Scott şu soruları sormaktadır:

“Toplumsal cinsiyet normları nasıl ve kim tarafından ifade edilir? Bu süreç ne tür tartışmalar ve çatışmalar içerir? Bazı görüşlerin diğerlerine baskın gelmesi nasıl ve hangi koşullarda gerçekleşir? Toplumsal cinsiyetin, cinsiyet farklılığının sınırlarının beççiliğini yapmasının bir yolu hâline gelmesi nasıl gerçekleşir? Bunu kim yapar? Toplumsal cinsiyet nasıl genel olarak iktidarı işaret etmenin bir yolu hâline gelir? Hangi iktidarı? Hangi çıkarlar temelinde? Toplumsal cinsiyet nasıl ve hangi koşullarda değişmiştir?” (Scott 2013a: 14).

Scott’ın toplumsal cinsiyet analizi, bu sorulardan hareketle, yalnızca kadın erkek ikiliğine dayalı toplumsal ilişkileri ele almamakta, aynı zamanda, sosyal ve siyasal olarak kurgulanan ikilikler vasıtasıyla inşa edilen iktidar ilişkilerinin açığa çıkarılması için de faydalı bir analiz kategorisi sunmaktadır. Toplumsal cinsiyet tarihi ile erkekliğin tarihsel inşası arasında kurulan bağ, “ırk ile beyazlığın inşası, etnisite tarihi ile ulusal kimliğin inşası, cinselliğin tarihi ile heteroseksüelliğin inşası ve sınıfların tarihi ile orta sınıfların inşası arasında kurulan bağ” ile benzerlik içerisindedir (Meyerowitz 2008: 1353). Bu benzerlikten hareketle, savaş gibi büyük yıkımlara insanların rızası, “erkekliğe yapılan açık göndermeler (kadın ve çocukların savunulması), oğulların lidere veya krala hizmet etmesinin görevleri olduğuna duyulan örtük inanç ve erillik ile ulusal güç arasında kurulan” bağ ile sağlanmakta (Scott 2013b: 94), diplomasi ve yüksek siyaset gibi devletler ile sömürge özneler arasındaki iktidar ilişkileri toplumsal cinsiyet temelli yaratılan ikilikle vasıtasıyla meşrulaştırılmaktadır.

İkili Karşıtlıklar ve İktidar İlişkilerinin (Toplumsal Cinsiyetçi) İnşası

Scott’a göre, geleneksel sosyal bilim anlayışı, tarih-dışı (ahistorical) ve indirgemeci olduğundan, kadın ve erkek arasındaki eşitsiz toplumsal ilişkileri görmezden gelmektedir. Bundan dolayı, Scott, Derrida’nın yapıbozumundan ve Foucault’nun çoklu iktidar formülasyonundan hareketle, cinsiyetçi dili analiz etmeye ve bu dil aracılığıyla cinsiyetin tarihsel süreçte doğal ve temel bir karşıtlık olarak nasıl kurgulandığını anlamaya çalışmaktadır (Meyerowitz 2008). Scott’un, ikili karşıtlığın değişmezliğinin ve ebediliğinin reddedilmesi üzerine inşa ettiği yapıbozumu “herhangi bir ikili karşıtlığı gerçek veya kanıt gerektirmeyen veya şeylerin doğasından olan bir şey gibi kabul etmek değil, onun nasıl işlediğini kendi içinde analiz etmek, hiyerarşik inşasını tersine çevirmek ve yerinden etmek anlamına” gelmektedir

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Aklın Eleştirisi

(Scott 2013b: 82). Böylece toplumsal cinsiyet, bir analiz kategorisi olarak, toplumsal cinsiyet rollerinin dominant ikiliğini ve bu ikilik üzerine inşa edilen analogileri, metaforları ve hiyerarşik ilişkileri *verili* kadınlık ve erkeklik rolleri üzerinden ele almakta ve toplumsal cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerini sembollere atfedilen anlamların normatif kavramlar aracılığıyla yorumlanmasıyla ortaya koymaktadır. Batı kültüründe bu kavramlar, maskülen ve feminen anlamını kategorik olarak ikili karşıtlık şeklinde açığa vurmakta ve bu karşıtlık üzerinden bir takım eşitsiz sosyal ilişkileri meşrulaştırmaktadır. Batılı toplumsal cinsiyet anlayışı, kamusal/özel, nesnellik/öznel, ben/öteki, mantık/duygu, özerklik/bağlılık ve kültür/doğa gibi toplumsal olarak belirlenmiş/kurgulanmış ikili karşıtlıklara dayanmakta ve her ikili zıtlık çiftinin ilki tipik olarak erkeklikle özdeşleştirilmekte, ikincisi ise kadınlığa atfedilmektedir (Tickner 1992).

Toplumsal cinsiyete dayalı ikili karşıtlık, sosyal ve siyasal anlamda da ikilikler ve farklılıklar yaratmak ve/ya bu farklılıkları meşrulaştırmak için bir zemin oluşturmakta, bunun aracılığıyla, sosyal ilişkileri oluşturan ve bunlara anlamlar kazandıran, normları belirleyen, kimlikleri destekleyen ve daha pek çok birbiriyle ilişkili sosyal inşa süreçlerini tanımlayan iktidar ilişkilerinin kurucu unsuru hâline gelmektedir. Scott'a göre, toplumsal cinsiyetle iktidar iç içe geçmiş kavramlardır ve "toplumsal cinsiyet hakkındaki normatif kurallar sadece aile içindeki hiyerarşileri kurmaz, aynı zamanda -bu hiyerarşilerin biçimini ve karı ile koca, ebeveyn ile çocuklar arasındaki ilişkileri saptayarak- toplumsal ve siyasî ilişkilerin diğer biçimlerini meşrulaştıran modeller olarak da hizmet eder" (Scott 2013a: 13). İktidar ilişkilerini kuran bu kadın erkek arasındaki sözde doğal ilişki, yönetici ile yönetilen ya da sömüren ile koloni arasındaki ilişkiyi toplumsal cinsiyet üzerinden meşrulaştırılmaktadır. Toplumsal cinsiyet, insanlar arasındaki güç farklılıklarına işaret ederek sembolik ve maddî kaynakların eşit olmayan dağılımını ortaya koymakta, iktidarın inşasında örtülü olarak bulunmakta ve iktidarı haklı çıkarmaktadır (Norlander 2003). Böylece, toplumsal cinsiyete dayalı farklılıklar, sadece kadınların ötekileştirmesine ve kısıtlanmasına değil, aynı zamanda, diğer hiyerarşik ilişkilerin kurulmasına da öncüllük etmekte ve savaş, siyaset, diplomasi gibi erkek egemen olarak görülen alanlara girebilmekte, buradaki ilişkileri etkileyebilmekte ya da yeniden şekillendirebilmektedir.

Kadın erkek ikiliği üzerinden meşrulaştırılan iktidar ilişkileri (kadının tarihsel süreçte güçsüz olarak kurgulanması ve erkeğin gücünün bu güçsüz kadın figürü üzerinden sembolize edilmesi), kadının toplumsal ve siyasal alanda kötüyü temsil ettiği üzerinden kurulan

analojilerle (kadının tıpkı cadı efsanesinde olduğu gibi düşman ve tehlikeli öteki olarak tasavvur edilmesi) birleştirilmekte ve böylece hem iktidarın inşası sağlanmakta hem de iktidarın yeri sağlanmaktadır. Egemen güç olarak erkeğin zayıflığının *simgeleştirilmiş* şekli olarak gösterilen kadın üzerinde kurmuş olduğu denetim ve güç, cinsel farklılıklar üzerinden kurgulanmaktadır. Böylece, toplumsal ve siyasal olarak kurgulanmış hiyerarşik yapılar, kadınla erkek arasındaki sözde doğal olan biyolojik farklılıklarla eşleştirilmekte ve bu yapıların meşrulaştırılması sağlanmaktadır. Bunun tipik örneği, 19. yüzyıl sınıf kavramının toplumsal cinsiyete dayalı kadın erkek rolleri üzerinden ifade edilmesidir. Fransa'da orta sınıf reformistleri, işçileri aşağılamak ve güçsüzleştirmek için onları feminen (tabi kılınmış, zayıf, tıpkı fahişeler gibi cinsel açıdan sömürülmüş) olarak nitelendirirken, işçilerin buna yanıtı, işçi sınıfının maskülen (üretici, güçlü, kadınların ve çocukların koruyucusu) olduğu konusunda yapmış olduğu vurgudur (Scott 2013a). Esasen, her iki tarafın geliştirdiği retorik de cinsiyetçidir. Burada toplumsal cinsiyete dair tanımlamalar *verili* ele alındığından kadınlığa veya erkekliğe atfedilen manalar her iki tarafın da kendisini var ederken kullanmış olduğu tanımlamalara yansımaktadır.

Böylece, bu ikili karşıtlığa dayanan cinsiyetçi dil tarihten sosyolojiye, siyaset biliminden uluslararası ilişkilere değgin geniş bir alana yayılmakta ve farklı tarihsel bağlamlarda aynı anlamlara denk gelecek şekilde, erkeklik güç, koruma, bağımsızlık, disiplin, rekabet, militarizm, saldırganlık, vahşilik ve gaddarlık gibi maskülen kavramlarla ilişkilendirilmekte; bunun zıttı olarak kurgulanan kadınlık ise zayıflık, kırılganlık, çaresizlik, duygusallık, pasiflik, bakım, çekicilik, ortaklık, aşırılık ve günah gibi kavramlara tekabül etmektedir (Meyerowitz 2008). Kartezyen düalizmin ikili karşıtlık felsefesiyle kurgulanan modern epistememin ürettiği eril bilgiye ve erkek egemen siyasî ve ekonomik yapıya dayanan bu stereotipik toplumsal cinsiyet ilişkileri, Uİ'yi domine eden realist kuramın hayatta kalma, kendine yardım, özerklik gibi temel varsayımlarının hegemonik erkeklikle ilişkilendirilen güç, bağımsızlık, cesaret gibi maskülen kavramlarla doğrudan bağ kurulmasıyla açığa çıkmaktadır. Uluslararası aktörler olarak başarıları ve hayatta kalma ihtimâlleri kendi güç kapasiteleri ile ölçülen devletlerin varlığı yine erkeklikle ilişkilendirilen rollerle görünür kılınmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyete dayalı hegemonik ikilikler vasıtasıyla kurulan iktidar ilişkileri doğrudan Uİ disiplinin söylemsel inşasında da ortaya çıkmakta ve bu ilişki stereotipik toplumsal cinsiyet rollerine dayanan *fark* aracılığıyla meşrulaştırılmaktadır. Bu yönüyle Uİ disiplinini toplumsal cinsiyet hiyerarşilerinin yarattığı ikilikler olmaksızın ele almak da imkânsızlaşmaktadır.

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Akıl Eleştirisi

Geleneksel Uİ, Eril Akıl ve Toplumsal Cinsiyet

Uİ'ye feminist yaklaşımlar, geleneksel Uİ literatürünün küresel siyaseti analiz etmekte yetersiz kaldığını öne süren diğer eleştirel Uİ teorilerinin¹ temel varsayımlarını da kapsar şekilde, ancak onlardan farklı olarak Uİ'nin maskülen dünya anlayışına ve özellikle de güvenlik, dış politika, yüksek siyaset, uluslararası ekonomi politik gibi alanın temel varsayımlarına karşı metodolojik ve epistemolojik bir karşı duruş sağlamıştır (Steans 1998; Morgan 1994; Sylvester 1993). Klâsik Uİ anlayışına karşı bu feminist duruş, maskülen/feminen ikiliğine dayalı uluslararası siyaseti, Uİ'nin maskülen yapısını ve yine eril ve cinsiyetçi dilini sorunsallaştırmak şeklinde kendini göstermiş,² böylece feministlerin Uİ hakkında sordukları sorular, Uİ teorisyenlerinin devletlerin uluslararası sistemdeki etkileşimlerini güç ve hiyerarşiye dayalı ele alış biçimlerinden farklılaşmıştır. Bu anlamda, Uİ'ye feminist yaklaşımlar, ana akım teorilerce uluslararası siyasetin ve disiplinin erkek egemen kurgulanışına ve ayrıca kadının yüksek siyaset alanından dışlanmasına karşı toplumsal cinsiyeti temele alarak toplumsal ilişkileri alanın analiz nesnesi hâline getirmiş ve böylece geleneksel Uİ kuramcılarının ulus-devletlerin maskülen yapısını merkeze alan uluslararası politika okumalarından ve analizlerinden ayrılmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Uİ'nin devlet merkezli dış politika okuması ve savaş, güvenlik, güçler dengesi gibi realist kuramın temellendirdiği dünya görüşü temellerinden sarsılmış; kalkınma, insan hakları, devlet dışı aktörler ve sivil toplum gibi küreselleşmeyle bağlantılı geleneksel liberal görüşler önemini arttırmıştır. Buna paralel şekilde, feminist Uİ de hem bireyi hem de toplumsal ilişkileri merkeze alan normatif literatürden hareketle, daha insan odaklı (humanistic) metodolojilere yönelmiş (Tickner 1997; Tong 2014) ve feminist kuramcılar, analiz nesnesini ulus-devletlerden ve/ya uluslararası yapılardan, bu kurumları oluşturan ilişkiler ağına, bireylerin toplumsal, siyasal ve ekonomik ortamlarındaki durumlarına ve tecrübelerine çevirmişlerdir (Eken 2016). Böylece, Uİ'ye çağdaş feminist yaklaşım, liberal söylemlerden etkilenmiş ve cinsiyete dayalı eşitsizliklerin ortadan kaldırılması gibi ilerlemeci (progressive) ve özgürleştirici (emancipatory) bir rol üstlenmiştir.

¹ İlgili tartışmayı içeren bazı örnekler için bakınız: (Wendt 1992; Cox 1981; Linklater 1992; Campbell 1998).

² Ancak, Ann Tickner'in ifade ettiği gibi, Uİ disiplinine feminist bir eleştiri sunan ya da toplumsal cinsiyet kavramından hareketle Uİ'ye bakmanın potansiyel faydaları olabileceğini öneren feminist bir Uİ teorisyeni, genellikle çalışmasının Uİ disipliniyle veya uluslararası siyasetle pek alakalı olmadığı iddialarına maruz kalmakta ve "bu tartışmanın Bosna, Kuzey İrlanda ya da nükleer silahların yayılması gibi gerçek dünya sorunlarının çözülmesi ile ilgisi var mı ya da toplumsal cinsiyetin uluslararası sistemdeki devletlerin davranışlarını açıklamayla ne gibi bir ilgisi var" sorularıyla sık sık karşılaşmaktadır (Tickner 1997: 612).

Uİ disiplinine egemen olan bu (neo)liberal paradigma, feminist Uİ literatürünü, cinsiyete dayalı toplumsal ilişkilerin ortadan kaldırılması, kadınların güçlendirilmesi, adaletin ve barışın sağlanması gibi kadınları özgürleştirici teorik iddialarla etkilemiş olsa da Aydınlanmacı evrensellik iddiasının soyut bir akılcılık ile kurumsallaştırıldığını ve genellikle kadınları hariç tutan bir insan doğası tanımından hareketle inşa edildiğini öne süren feminist kuramcılar, Batı evrenselciliğini ve bunun etrafında şekillenen adalet ve barış fikrini sorunsallaştırmışlardır (Benhabib 1987). Feministler, Batılı Aydınlanma bilgisinin hiyerarşik iktidar ilişkileri üzerine inşa edildiği ve cinsiyetçi olarak gördükleri rasyonel/irrasyonel, gerçek/değer, evrensel/tikel ve kamusal/özel gibi ikiliklerin zihni (akılcılığı) bedenden (doğadan) ayırdığını ve dolayısıyla da bilen öznel olarak kadınların meşruluğunu azalttığını öne sürmektedirler (Tickner 1997) Böylece, Aydınlanma düşüncesinin etkisinde gelişen modern bilim (ve bu bilimin üretmiş olduğu episteme), androsentrik bir epistemolojiden hareketle, nesnelliği rasyonel olarak gördüğü erkekle birleştirmekte ve siyaset, dış politika, ekonomi ve savaş gibi rasyonelliği yani erkekliği çağrıştıran meselelerde irrasyonel olarak tahayyül ettiği kadını hesap dışı bırakmaktadır. Bundan dolayı, feminist yaklaşım, eril akla dayanan geleneksel Uİ disiplininin rasyonellik, evrensellik ve nesnellik iddialarına karşı epistemolojik ve ontolojik eleştiriler sunmakta³ ve geleneksel Uİ'nin analiz birimi olarak ele aldığı ulus-devlet ve uluslararası yapılara karşılık toplumsal cinsiyeti ve bununla ilişkili olarak ırk, etnisite, sınıf gibi kavramları da içeren analizler ortaya koymaktadır.

Böylece, klâsik Uİ teorisyenlerinin, toplumsal cinsiyeti kadınlar ve erkekler arasındaki kişilerarası ilişkilere indirgemesine ve kavramı uluslararası siyasetin ilgi alanı dışında tutmasına karşılık, feminist araştırmacılar, toplumsal cinsiyet kaynaklı farklılıklarının (sosyal olarak inşa edilmiş ikilikler olarak) kamusal ve özel hayatın hemen her alanında kendini gösterdiğini iddia etmekte ve kavramı küresel siyasetin algılanmasında, düşünülmesinde ve bilinmesinde Uİ için bir analiz kategorisi hâline getirmektedirler (Tickner 1997; Enloe 2000). Uİ'nin geleneksel analiz düzeyi (level of analysis) temelli dış politika okumasını tek yönlü ve sosyal ilişkileri yansıtmaktan uzak bulan feminist kuramcılar, disipline cinsiyeti ve toplumsal cinsiyeti merkeze alan analizler sunmakta ve böylece geleneksel Uİ anlayışını sınamaya tabi tutmaktadırlar (Locher ve Prügl 2001). Bundan dolayı, feminist Uİ teorisyenlerinin temel savı ve eleştirisi, basitçe, kadını daha fazla iktidar ve/ya güç sahibi yapmak ya da kadını sisteme

³ Feminizmin, pozitivist bilime, epistemolojik olarak sunduğu en temel eleştiri evrensel, nesnel ve rasyonel olarak sunulan modern bilimin erkek egemen bir yapıya sahip olduğu ve öznel ve irrasyonel olarak tahayyül edilen kadının dışarıda bırakıldığıdır. Ontolojik eleştiri ise kadın ve erkek ikiliği üzerine kurgulanan kategorizasyonların reddine dayanmaktadır.

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Aklın Eleştirisi

dâhil etmek değil, Uİ'nin cinsiyetçi dilini, yapısını ve işleyişini açığa çıkartmak ve bu cinsiyetçi sistemi tersine çevirmektir. Dahası, feminist kuramcılarının bu girişimi, bir yandan, Uİ yalnızca devletlerle ve uluslararası kurumlarla ilgilidir iddiasını boşa çıkartmakta, öte yandan da feminizm Uİ de yalnızca kadın ve kadının ulusal ve uluslararası sistemdeki temsil ve katılımıyla ilgilidir algısını yıkmaktadır.

Feminist Uİ teori(leri)sine göre, erkek egemen ve cinsiyetçi bir kurum olan devlet, erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyetini kurumsallaştırmakta ve geleneksel yaklaşımların devlet merkezli dış politika analizleri kadınları tahakküm altına almayı mümkün kılmaktadır (Dryzek 1990). Baskı ve tahakküme dayalı bu hegemonik ilişki ise sözde özel alan/kamusal alan ikiliği aracılığıyla sağlanmakta/meşrulaştırılmakta, bu sayede kadın özel alana hapsedilmekte ve kamusal alan olarak kurgulanan siyasetten -özellikle de uluslararası siyasetten- uzak tutulmaktadır (Benhabib 1993; Kumar ve Weintraub, 1997). Böylece kadın, bir yandan patriyarkal ilişkilerle (özel alan) erkekler tarafından tahakküm altına alınmakta, öteki taraftan da erkeklerin egemen olduğu devlet yapılanmasından (kamusal alan) dışlanmaktadır. Feminist kuramcılarının alanın bu maskülen kurgulanışına yöneltmiş olduğu eleştiriler ise Uİ'deki 'öznel/nesnel' ayrımını ortadan kaldırmakta ve kişisel olanla politik olanı, kamusal alanla özel alanı bir araya getirmektedir (Eken 2016). Böylece, kadın erkek ikiliği (güçlü zayıf metaforu) üzerine inşa edilen ve iktidar ilişkilerinin kurucu unsuru olan toplumsal cinsiyet, tıpkı sosyal bilimlerin diğer alanlarında olduğu gibi Uİ disiplininde de faydalı bir analiz kategorisi sunabilmektedir.

Uİ'de İkili Karşıtlıklar ve İktidar İlişkilerinin (Toplumsal Cinsiyetçi) İnşası

Yukarıda tartışılan şekliyle, iktidar ilişkilerinin cinsiyetçi ve eril dil aracılığıyla inşası Uİ disiplini için de geçerlidir. Uİ için bu cinsiyetçi dil, maskülen/feminen ayrımının ve bu ayrımla şekillenen ben/öteki, dost/düşman, iç/dış, düzen/anarşi, merkez/çevre gibi hegemonik ikiliklerin inşa edilebilmesi ve meşrulaştırılabilmesi için dışarıdan gelen tehlikelerin hep *öteki* olana atıfla kurgulanmakta ve tıpkı kadın/erkek ikiliğinde olduğu gibi güçsüzlüğü ve kötülüğü çağrıştıran anlamlar hep *öteki*'yle (bu durumda kadınla) ilişkilendirilmektedir. Bu anlamda, siyaset teorisinin temelini oluşturan eski Yunanlılardan yirminci yüzyıla kadar ki temel eserlerde (örneğin Machiavelli'nin Fortuna'sında olduğu gibi), feminenlik, siyasî topluluğun militarize kavramlaştırmalarına karşı sembolik bir tehdit olarak görülmüştür (Blanchard 2003). Benzer şekilde, Morgenthau ve Hobbes gibi realist ekolün önemli temsilcilerinin insan doğasını tanımlarken kullandıkları "insan insanın kurdudur", "insan doğası gereği kötüdür" gibi ifadeler

devletin ve/ya toplumun *biz*'ini oluşturan erkeğe atıfla anlam kazanmakta, bunun yanı sıra Machiavelli'nin "ülke toprakları dışındaki tehlikeli alanların dişileşmesi" iddiası da yine realizmin *öteki*'ni kurgularken geliştirdiği eril dili ortaya koymaktadır (Tür ve Aydın Koyuncu 2010: 10). Yine, neo-realist ekolün başat kuramcılarında Kenneth Waltz'un *Man, The State, and War*⁴ isimli kitabı, ayrıca Machiavelli'nin *Prince*⁵ ve Hobbes'un *Leviathan*⁶ adlı eserleri güç, bağımsızlık, iktidar gibi masküleniteyle ilişkilendirilen kavramlara çağrışım yapmakta; her zaman aynı anlama denk gelecek şekilde, güç ve iktidar doğrudan muktedir olan (Beyaz Batılı) erkeğe atfedilmektedir (Tür ve Aydın Koyuncu 2010). Bundan dolayı, güçsüzlüğün dil yoluyla sembolleştirilmiş şekli olan kadın hem içsel hem de dışsal tehditlere karşı korunması gereken bir varlık olarak daima güvenlik politikalarının meşrulaştırma aracı olarak kullanılmagelmıştır.

Postmodern ve Aydınlanma sonrası geleneğin normatif oryantasyonlarıyla epistemolojik ve ontolojik bağ kuran çağdaş feminist Uİ literatürü (Locher ve Prügl 2001), tarihselliğe, sosyal inşa süreçlerine ve toplumsal yapılara eğilmekte, uluslararası siyaseti zaman, mekân ve kültürle bağlantılı, sosyal olarak inşa edilmiş değişkenler olarak tanımlamakta ve evrensellik, tarafsızlık ve ilerleme gibi Aydınlanmacı retoriğe dayalı ampirizme karşı çıkmaktadır. Böylece, Scott'un ana akım sosyal bilim geleneğine postyapısalcı meydan okumasına benzer bir karşı çıkış ben/öteki, dost/düşman, iç/dış, düzen/anarşi, merkez/çevre gibi hegemonik ikili karşıtlıklar üzerinden Uİ disiplinde de kendine yer bulmaktadır. Güç, özerklik, bağımsızlık, objektiflik ve rasyonellik gibi tipik olarak erkeklerle ve erkeklikle ilişkilendirilen kavramlar dış politika yapım sürecinde ve ulusal çıkarların savunulmasında maskülen devlet ve vatani, özellikle de kadınları ve çocukları tehlikeden savunan erkek figürü üzerinden inşa edilmekte (Dyvik 2014, 2017) ve bunun hegomonik karşıtlığı yine barışın temsili olarak görülen naif, zayıf hatta yurtsever kadın üzerinden kurgulanmaktadır (Wibben 2011; Tickner 1992). Böylece erkek maskülen olan devleti simgelerken, kadın anarşinin ve doğa durumunun hem sorumlusu hem de temsilcisi olarak yeniden kurgulanmaktadır.

Stanley Hoffmann'ın Amerikan sosyal bilimi olarak adlandırdığı Uİ disiplini (Hoffmann 1977), üçüncü dünya ülkelerinin ya da sömürgeleştirilmiş toplumların deneyimlerini görmezden gelmekte ve maskülen bir Batı-merkezli indirgemecilikle kurguladıkları anarşiye dayalı uluslararası sistemde Batılı büyük güçlerin hayatta kalma mücadelesini disiplinin temel sorunu olarak görerek merkez/çevre ikiliğini sürdürmektedir

⁴ Waltz'un cinsiyetçi-hiyerarşik uluslararası yapı tahayyülünün eleştirisi için bakınız: (Sjoberg 2012).

⁵ Ann Tickner'in, prens/prensess ayrımı ve bunun üzerine şekillendirilen uluslararası politika eleştirisi için bakınız (Tickner 1999).

⁶ Hobbes'in maskülen politik teorisinin eleştirisi için bakınız: (DiStefano 1983).

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Aklın Eleştirisi

(Inayatullah ve Blaney 2004; Doty 1996; Escobar 1995). Örneğin; birçok Batılı Uİ kuramcısı tarafından modern Uİ'nin başlangıç noktası olarak görülen Vestfalya Sistemi, Batılı devletlerin kendi arasındaki mücadele sonucu tesis ettiği barışa dayanmakta ve Batılı olmayan toplumların tecrübelerini dışarıda bırakan Avrupa-merkezci geleneği yansıtmaktadır (Teschke 2003; Osiander 2001). Vestfalya Sistemi'nin temel varsayımları olan egemenlik, iç işlerine karışmama ve eşit ulus-devlet kavramları, maskülen/feminen ikiliğine dayalı güç ilişkileriyle birleştirilerek hiyerarşik iktidar ilişkilerinin yaratılmasında ve sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Böylece bağımsız ulus-devlet olmanın temel göstergeleri olarak görülen bu kavramlar hiyerarşik iktidar ilişkilerinin sözde güçsüz ya da femenin tarafını oluşturan ve bu hâliyle de merkezin dışında kalan toplumlar için (Bosna, Irak, Suriye, Kırım gibi örneklerde olduğu gibi) kolayca ihlâl edilebilir hâle gelmektedir.

Ulus-devletin güvenliğini biz/öteki ikiliği üzerinden kurgulayan ve meşrulaştıran realist gelenek, *biz*'i, *öteki*'nin yaratmış olduğu ikilik üzerinden (dışarıda kalanları yani ötekileri düşmanlaştırarak) anarşik uluslararası sisteme karşı korumaya girişmekte ve tıpkı kadın erkek ikiliğinde kadınlara yapıldığı gibi dışarıda kalanları (içe karşı) ötekileştirmektedir. Bu iç/dış dikotomisinin kurulması ise Judith Butler'ın ifade ettiği gibi “aslen kimliğin parçası olan bir şeyin dışarı çıkartılıp yeni bir değerlendirmeye tabi tutularak pisletici bir ötekiliğe itilmesiyle” sağlanmaktadır (Butler 2016: 220). Julia Kristeva'nın abjection teorisinde öne sürdüğü gibi, *abject* olarak kurgulanan şey dışkı olarak bedenden atılanı yani öteki olanı imlemektedir. Bu dışa atma edimi ise fiilen yabancı olanı kurmakta ve “ben-değil'in” abject olanı imlemesiyle kurgulanması benin sınırlarını da tesis etmektedir (Kristeva 1982; Butler 2016). Böylece, olmayan bir iç/dış ayrımı, iç'in ve dış'ın bir sınır çizgisi işleviyle toplumsal ve kültürel olarak yeniden ve yeniden kurgulanmasıyla sağlanmakta ve ulus-devletin iç olarak kurguladığı yerdeki edimleri dış'a bakarak ve/ya dışarı gösterilerek onaylatılmakta ya da meşrulaştırmaktadır. Böylece, *uluslararasılık* söylemi *a priori* olarak değil, iç'in dış'ı kurgulanmasıyla/var etmesiyle anlam kazanmakta ve kavram dış olanın eylemlerine değil, esas olarak, iç'in kendisine denk gelmektedir. Bu noktada, egemenlik, iç işlerine karışmama ve eşit ulus-devlet gibi Vestfalyan prensipler, her ne kadar Uİ'nin temel yapı taşları olarak gösterilse de esas olarak egemen olduğu düşünülen ve bundan dolayı iç meselelerine müdahale edilmemesi gereken ulus-devletin içerisini belirlemekte, iç olarak kurgulanan ulus-devletin içerisini dışa karşı korumak ya da içerideki edimleri yine dışarıya karşı meşru kılmak gibi başat bir rol üstlenmekte, dolayısıyla da iç olmadığı sürece anlamsız kalmaktadır.

Ulus-devletin güvenlik arayışını/çabasını toplumsal cinsiyetçi hegemonik ikilik üzerinden meşrulaştırma çabası, aynı zamanda düzenin karşısına konulan Hobbesçu anarşi üzerinden sağlanmakta ve yine erkeğe atfedilen maskülen değerlerle meşrulaştırılmaktadır. Bu anlamda, anarşik uluslararası sistemdeki ötekinin inşası, hiyerarşik iktidar ilişkilerine dayalı toplumsal cinsiyet farklılıklarını anlama biçimimizle paralellik göstermektedir. Ancak, kurgulanan bu ikili karşıtlık (ister kadın/erkek ikiliği şeklinde olsun ister uluslararası sistemdeki devletlerin ulusal çıkarlarını ve güvenliğini sağlamak için biz/onlar şeklinde olsun), düşünülenin aksine, kadınları ya da ulus-devletleri daha güvenli hâle getirmemektedir. Eken'in (2016) de işaret ettiği gibi güvenlik için zaruri hâle getirilen ve kadının güçsüzlüğü üzerine kurgulanan maskülen ve hiyerarşik toplumsal formülasyon, güvenlik sağlandığında koruma vaadiyle elinde tuttuğu egemen aktör olma rolünü ve hiyerarşik üstünlüğünü yitireceğini bildiğinden, (kadın için) elzem gördüğü güvenli olma durumunu sağlamamakta, hatta aksine, bir mit olarak inşa ettiği güvensizlik iddiasını sürdürmektedir. Böylece, kadının güvensizliği üzerinden meşrulaştırılan maskülenite ve kadın erkek ikiliği üzerine kurgulanan hiyerarşik yapılar var olan iktidar ilişkilerini güçlendirmekte, yeni iktidar ilişkileri kurmakta ve bunları yeniden meşrulaştırmaktadır. Örneğin; ulus-devletler, (tıpkı kadının güvensizliği üzerine inşa edilen ve anlam kazanan erkeğin güvenliği durumunda olduğu gibi) güvenlik politikalarını ve kendilerinin güvenli olma durumunu uluslararası terörizmin yarattığı güvensizlik ortamı üzerinden meşrulaştırmakta, hatta kendi güvenliklerinin önemini vurgulamak için öteki'nin (bu durumda uluslararası terörizm) tehlikeli varlığına ihtiyaç duymaktadırlar. 11 Eylül saldırılarına Amerika Birleşik Devletleri'nin vermiş olduğu tepkilerden de görülebileceği gibi bir taraftan biz'in varlığına tehdit oluşturan meçhul tehlikeli öteki cadı efsanesinde olduğu gibi feminenleştirilerek düşmanlaştırılmakta bir taraftan da Amerikan toplumunu düşmanlardan koruma vaadiyle güvenikleştirme politikaları meşrulaştırılmaktadır (Ahmed 2014). Dolayısıyla uluslararası terörizm gibi bütün insanlığı tehdit eden bir unsur, (11 Eylül saldırılarına Amerika Birleşik Devletleri'nin verdiği tepkide olduğu gibi) yalnızca ulus-devletin güvenli olma ya da olmama durumuna indirgenerek, ulus-devletlerin iç/dış, biz/öteki gibi ikilikleri sürdürebilmesi için kullanışlı bir araca dönüşmektedir.

Benzer şekilde toplumsal cinsiyete dayalı hiyerarşik iktidar ilişkilerini ve ikili karşıtlıkları ortadan kaldırma iddiasıyla, kadınları mevcut teorilere entegre etme ve onları erkeklere göre daha barışçıl gibi ele alma çabaları da yalnızca toplumsal cinsiyet hiyerarşilerini güçlendiren teorik bir çıkmaza neden olmaktadır (Rosenberg 1990). Örneğin, mevcut UI sistemine Margaret Thatcher, Condoleezza Rice, Hillary Clinton veya Golda Meier gibi

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Aklın Eleştirisi

kadınları eklemek ve böylece daha barışçıl, demokratik ve insan haklarına saygılı bir yapıya ulaşılabileceğini savunmak (Aydın Koyuncu 2011) ya da bu kadınların kendilerinden beklenenin aksine maskülen (olarak görülen) tavırlar sergilediklerinde problemin kadınların kendisinde olduğunu öne sürmek toplumsal cinsiyet hiyerarşilerini yeniden inşa etmekten öteye geçememektedir. Benzer şekilde, barış grupları gibi alanlarda çalışan kadınlara atıfta bulunmak kadınlar ve erkekler için ayrı olarak uygun görülen faaliyetler arasındaki sosyal olarak inşa edilmiş sınırları güçlendirmekte; dahası, kadınların *doğası* gereği erkeklerden daha barışçıl olduğu yönündeki yanlış iddialara katkıda bulunmaktadır. Tarihsel olarak kadının güçsüzlüğe, zayıflığa ve güvensiz olma durumuna indirgenmesi ve doğası gereği kadını barış ile ilişkilendirmek, aynı zamanda barışın da tıpkı kadınlar gibi güçsüz, zayıf ve güvensiz olduğu anlamına gelmektedir. Böylece, barışın da tıpkı kadınlar gibi korunması gereken feminen bir durum olduğu öne sürülmekte ve barışın sürdürülmesi, realist gelenekte olduğu gibi, askeri gücün ve güvenlik politikalarının arttırılmasıyla sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu iddia ise hem kadınları hem de barışı güçsüzleştirmektedir (Tickner 1997). Bu nedenle, feminist düşünce, merkezi bir analiz kategorisi olarak ele aldığı toplumsal cinsiyet kavramını, kadınları sisteme entegre etme düşüncesinin ötesine geçebildiği için değerli bulmakta ve kadınların sistemdeki yerini tayin etmekten ziyade güvenlik, güç, egemenlik gibi maskülen ifadelerle dayalı Uİ'nin cinsiyetçi dilini sınamaya, Scott'ın ifadesiyle, bunların hiyerarşik inşasını tersine çevirmeye ve yerinden etmeye girişmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, sosyal ve siyasal ilişkileri belirleyen, normları oluşturan ve kimlikleri tanımlayan toplumsal cinsiyet kavramının sosyal bilimler literatüründeki kullanımını da kapsar şekilde, Uİ disiplinindeki hegemonik ikili karşıtlıkların ve iktidar ilişkilerinin toplumsal cinsiyetçe nasıl inşa edildiğini/meşrulaştırıldığını ve bunun aracılığıyla disiplinindeki maskülen dünya anlayışının sürdürülmeye çalışıldığını konu edinmektedir. Maskülen/feminen ikiliği üzerine inşa edilen cinsiyetçi dil tarihten sosyolojiye, siyaset biliminden uluslararası ilişkilere değgin geniş bir alanda kendini göstermekte; iç/dış, dost/düşman, biz/öteki, düzen/anarşi ve merkez/çevre gibi ikiliklerin inşa edilebilmesi ve meşrulaştırılabilmesi feminenliğe atfedilen güçsüzlük metaforuyla sağlanmaktadır. Bu durumda ötekileştirilen ve ötekileştirildiği süreçte de güçsüz kılınan feminenlik yoluyla iktidar ilişkileri kurulmaktadır. Geleneksel Uİ disiplinin ve disipline hâkim olan realizmin hayatta kalma, kendine yardım ve güç maksimizasyonu gibi

temel varsayımları erkekliğe atfedilen toplumsal cinsiyetçi roller aracılığıyla anlam kazanmakta ve yine temelde bu rollere dayanan tek yönlü ve devlet merkezli analizler yapılmaktadır.

Ana akım Uİ yaklaşımları (özellikle de realizm ve idealizm), kişisel olanla politik olan ayırımından hareketle, yüksek politika/alçak politika ayırımını sürdürmekte ve kadını savaş, diplomasi, dış politika, ekonomi politik ve küresel siyaset gibi yüksek politikayı ilgilendiren konulardan uzak tutmaya çalışmaktadır. Uİ'ye feminist yaklaşımlar ise geleneksel Uİ disiplininin yeterince sorgulanmadan kabul edilen eril dilinin, değerlerinin ve kavramlarının açığa çıkarılması yoluyla ikili karşıtlıklar üzerinden kurgulanan/meşrulaştırılan ayırmaları reddetmekte ve kişisel olanla politik olanı birleştirmektedir. Böylece Uİ'ye feminist yaklaşımlar her ne kadar kendi içerisinde farklılaşsalar da cinsiyetçi ve eril dilin şekillendirdiği Uİ disiplininin erkek egemen olduğu konusunda ortak paydada buluşmaktadırlar. Eril aklın egemen olduğu bir disiplinde temel olarak yapılan kadını sisteme ekleme hatasının ötesine geçen son dönem feminist çalışma, maskülen/feminen ikiliğine dayalı hiyerarşik iktidar ilişkilerini reddetmekte, toplumsal ve/ya kişisel ilişkileri görmezden gelerek uluslararası sistemi yalnızca ulus-devletlerle tahayyül eden geleneksel Uİ yaklaşımlarına karşı çıkmakta ve böylece Uİ disiplinindeki ilişkileri tersine çevirmeye çalışmaktadır.

Sonuç olarak toplumsal cinsiyet kavramı yalnızca cinsiyetçi dil aracılığıyla kadınların ötekileştirmesini, tahakküm altına alınmasını ve ezilmesini açığa çıkartmakla kalmamakta, aynı zamanda her türlü ikili karşıtlığın ve iktidar ilişkilerinin kurgulanmasında örtülü olarak rol oynayan cinsiyetçiliği de ortaya koymaktadır. Bu durumda toplumsal cinsiyet güç, savaş, bağımsızlık, vatanını savunma gibi erkekliğe atfedilen roller aracılığıyla şekillenen uluslararası siyasetin cinsiyetçi yapısının açığa çıkarılmasında faydalı bir analiz kategorisi olmaktadır. Bu çalışmada da Scott'ın toplumsal cinsiyet yaklaşımından hareketle, Uİ disiplinindeki hiyerarşik iktidar ilişkilerinin maskülen/feminen ikiliği aracılığıyla yaratıldığını ve dolaşıma sokulduğunu, dolayısıyla da toplumsal cinsiyet kavramının Uİ'nin eril dilinin ve cinsiyetçe kurgulanan ilişkiselliğinin açığa çıkarılabilmesi, tersine çevrilebilmesi için faydalı bir analiz kategorisi sunabileceği iddia edilmektedir. Scott'ın da ifade ettiği gibi toplumsal cinsiyet kavramı iktidar ilişkilerinin inşasında başat bir rol oynamaktadır. Benzer şekilde, Uİ disiplininde de bu hiyerarşik ilişki feminenliğe atfedilen sözde kırılma ve güçsüzlük metaforuyla anlam kazanmakta ve iç/dış, dost/düşman, biz/öteki, düzen/anarşi ve merkez/çevre gibi ikiliklerin kurulmasında kullanışlı bir araca dönüşmektedir.

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Aklın Eleştirisi

KAYNAKÇA

- Ahmed, S. (2014). *The Cultural Politics of Emotion*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Ataman, M. (2009). Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti, *Alternatif Politika*, 1(1), 1-41.
- Aydın Koyuncu, Ç. (2011). Dış Politika Karar Verme Mekanizmalarında Kadının Yeri, *Amme İdaresi Dergisi*, 44(4), 99-120.
- Benhabib, S. (1987). The Generalized and the Concrete Other, S. Benhabib ve D. Cornell (Ed.), *Feminism as Critique: Essays on the Politics of Gender in Late Capitalist Societies* içinde (77-96), Cambridge: Polity Press.
- Benhabib, S. (1993). Feminist Theory and Hannah Arendt's Concept of Public Space, *History of the Human Sciences*, 6(2), 97-114.
- Blanchard, E. (2003). Gender, International Relations, and the Development of Feminist Security Theory, *Sign: Journal of Women in Culture and Society*, 28(4), 1289-1312.
- Butler, J. (2016). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Campbell, D. (1998). *Writing Security*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Carr, E. H. (1981). *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Londra: The Macmillan Press.
- Carver, T. (2003). Gender/Feminism/IR, The Forum-Gender and International Relations, *International Studies Review*, (5), 287-302.
- Connell, R. (2009). *Gender: In World Perspective*, Cambridge: Polity Press.
- Cox, R. (1981). Social Forces, States, and World Orders: Beyond International Relations Theory, *Millennium: Journal of International Studies*, 10(2), 126-155.
- Distefano, C. (1983). Masculinity as Ideology in Political Theory: Hobbesian Man Considered, *Women's Studies International Forum*, 6(6), 633-644.
- Donovan, J. (2016). *Feminist Teori*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doty, R. L. (1996). *Imperial Encounters the Politics of Representation in North-South Relations*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Dryzek, J. (1990). *Discursive Democracy: Politics, Policy, and Political Science*, New York: Cambridge University Press.
- Dyvik, S. L. (2014). Women as 'Practitioners' and 'Targets': Gender and Counterinsurgency in Afghanistan, *International Feminist Journal of Politics*, 16(3), 410-429.
- Dyvik, S. L. (2017). *Gendering Counterinsurgency: Performativity, Experience and Embodiment in the Afghan 'Theatre of War'*, London: Routledge.
- Eken, M. E. (2016). Feminizm, Maskülinite ve Uluslararası İlişkiler Teorisi: Uluslararası Siyasetin Toplumsal Cinsiyeti, R. Gözen (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* içinde (443-489), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Enloe, C. (2000). *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*, California: University of California Press.

- Escobar, A. (1995). *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*, Princeton: Princeton University Press.
- Flax, J. (1987). Postmodernism and Gender Relations in Feminist Theory, *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 12(4), 621–643.
- Fraser, N., Linda, J. N. (1990). Social Criticism without Philosophy: An Encounter between Feminism and Postmodernism, L. J. Nicholson (Ed.), *Feminism/Postmodernism* içinde (19-39), London: Routledge.
- Friedman, S. (2001). Feminism, State Fictions and Violence: Gender, Geopolitics and Transnationalism, *Communal/Plural*, 9(1), 111-129.
- Haraway, D. (1998). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective, *Feminist Studies*, 14(3), 575-599.
- Harding, S. (1986). The Instability of the Analytical Categories of Feminist Theory, *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 11(4), 645-664.
- Hekman, S. (2005). *Gender and Knowledge: Elements of a Postmodern Feminism*, Cambridge: Polity Press.
- Hoffmann, S. (1977). An American Social Science: International Relations, *Daedalus*, 106(3), 41-60.
- Inayatullah, N., Blaney, D. (2004). *International Relations and the Problem of Difference*, London: Routledge.
- Keller, E. F. (2005). *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kristeva, J. (1982). *Powers of Horror: An Essay on Abjection*, New York: Columbia University Press.
- Kumar, K., Weintraub, J. (1997). *Public and Private in Thought and Practice: Perspectives on a Grand Dichotomy*, Londra: University of Chicago Press.
- Linklater, A. (1992). The Question of the Next Stage in International Relations Theory: A Critical Theoretical Point of View, *Millennium: Journal of International Studies*, 21(1), 77-98.
- Lloyd, G. (2015). *Erkek Akıl Batı Felsefesinde Erkek ve Kadın*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Locher, B., Prügl, E. (2001). Feminism and Constructivism: Worlds Apart or Sharing the Middle Ground?, *International Studies Quarterly*, 45(1), 111-129.
- Meyerowitz, J. (2008). A History of “Gender”, *The American Historical Review*, 113(5), 1346-1356.
- Mohanty, C. T. (2003). *Feminism without Borders Decolonizing Theory, Practicing Solidarity*, London: Duke University Press.
- Morgan, D. (1994). Theater of War: Combat, the Military and Masculinities, H. Brod ve M. Kaufman (Ed.), *Theorizing Masculinities* içinde (165-183), London: Sage Publications.
- Morgenthau, H. (1985). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York: Alfred A. Knopf.
- Narayan, U. (1988). Essence of Culture and a Sense of History: A Feminist Critique of Cultural Essentialism, *Hypatia*, 13(2), 86-106.

Hiyerarşik İktidar İlişkileri ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası İlişkiler Disiplininde Hegemonik İkilikler ve Eril Aklın Eleştirisi

- Norlander, K. (2003). Some Reflections on Gender Relations, *Gender and Power in the New Europe the 5th European Feminist Research Conferences*, Sweden: Lund University, 1-12.
- Osiander, A. (2001). Sovereignty, International Relations, and the Westphalian Myth, *International Organization*, 55(2), 251-287.
- Peterson, S. (2004). Feminist Theories within, Invisible to, and beyond IR, *Brown Journal of World Affairs*, 10(2), 35-46.
- Rosenberg, E. (1990). Gender, *The Journal of American History*, 77(1), 116-124.
- Scott, J. W. (1986). Gender: A Useful Category of Historical Analysis, *The American Historical Review*, 91(5), 1053-1075.
- Scott, J. W. (1994). Deconstructing Equality-versus-Difference: Or, the Uses of Poststructuralist Theory for Feminism, S. Seidman (Ed.), *The Postmodern Turn New Perspectives on Social Theory* içinde (282-298), Cambridge: Cambridge University Press.
- Scott, J. W. (2013a). Önsöz, F. Dinçer ve Ö. Aslan (Der.), *Feminist Tarihin Peşinde* içinde (13-18), İstanbul: BGST Yayınları.
- Scott, J. W. (2013b). Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi, F. Dinçer ve Ö. Aslan (Der.), *Feminist Tarihin Peşinde* içinde (61-105), İstanbul: BGST Yayınları.
- Scott, J. W. (2013c). Toplumsal Cinsiyet: Hala Faydalı Bir Analiz Kategorisi mi?, F. Dinçer ve Ö. Aslan (Der.), *Feminist Tarihin Peşinde* içinde (181-197), İstanbul: BGST Yayınları.
- Sjoberg, L. (2012). Gender, Structure, and War: What Waltz Couldn't See, *International Theory*, 4(1), 1-38.
- Spivak, G. C. (2009). Madun Konuşabilir Mi?, D. Hattatoğlu ve G. Ertuğrul (Der.), *Methodos: Kuram ve Yöntem Kenarından* içinde (53-115), İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Steans, J. (1998). *Gender and International Relations*, Cambridge: Polity Press.
- Sylvester, C. (1993). *Feminist Theory and International Relations in a Postmodern Era*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sylvester, C. (2004). *Feminist International Relations an Unfinished Journey*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Teschke, B. (2003). *The Myth of 1648: Class, Geopolitics, and the Making of Modern International Relations*, London: Verso.
- Tickner, A. (1988). Hans Morgenthau's Principles of Political Realism: A Feminist Reformulation, *Millennium: Journal of International Studies*, 17(3), 429-440.
- Tickner, A. (1992). *Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving Global*, New York: Columbia University Press.
- Tickner, A. (1997). You Just Don't Understand: Troubled Engagements between Feminists and IR Theorists, *International Studies Quarterly*, 41(4), 611-632.
- Tickner, A. (1999). Searching for the Princess? Feminist Perspectives in International Relations, *Harvard International Review*, 21(4), 44-48.
- Tong, R. (2014). *Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction*, Boulder: Westview Press.

- Tür, Ö., Çiğdem Aydın K. (2010). Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları, *Uluslararası İlişkiler*, 7(2), 3-24.
- Walby, S. (2016). *Patriyarka Kuramı*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is What States Make of it: the Social Construction of Power Politics, *International Organization*, 46(2), 391-425.
- Wibben, A. (2011). *Feminist Security Studies: A Narrative Approach*, London: Routledge.
- Yeğenoğlu, M. (2017). *Sömürgeci Fanteziler: Oryantalist Söylemde Kültürel ve Cinsel Fark*, İstanbul: Metis Yayınları.